УДК:616.89–036.865

С.С. Шум

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України, м. Київ

Ключові слова: лікарі-психіатри, примусові заходи медичного характеру, дотримання законодавства, особи з розладами психічного здоров'я, кримінальне провадження.

У статті висвітлено недоліки у питаннях законодавчого врегулювання захисту прав осіб з розладами психічного здоров'я, піднята проблема дотримання лікарями-психіатрами законодавства, що забезпечує права і свободи осіб.

Автор пропонує для розгляду своє бачення змін до законодавства та нормативно-правових актів, які регулюють застосування примусових заходів медичного характеру. Зазначено, що Україна не запобігає випадкам порушення прав людини при застосуванні примусових заходів медичного характеру. З метою урегулювання недоліків законодавства запропоновано зміни, які приведуть до поліпшення якості повсякденної роботи лікарів-психіатрів та дозволять особам, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру, бути повноцінними учасниками кримінального провадження.

Вже не вперше в Україні підіймається питання захисту прав осіб з розладами психічного здоров'я. Як правило, предметом розгляду є стан дотримання лікарями-психіатрами законодавства, що забезпечує права і свободи осіб. Аналіз нормативно-правових актів, які регулюють це питання, психіатричною спільнотою проводився в поодиноких випадках, що і обумовило необхідність комплексного дослідження норм права, які лікарі-психіатри повинні виконувати при застосуванні примусових заходів медичного характеру.

До вітчизняного законодавства, що регулює питання надання психіатричної допомоги хворим при застосуванні примусових заходів медичного характеру, належать Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Закон України «Про психіатричну допомогу», Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.10.2001 № 397 «Про затвердження нормативно-правових документів з окремих питань щодо застосування примусових заходів медичного характеру до осіб, які страждають на психічні розлади», а також Постанова Пленуму Верховного Суду України від 03.06.2005 № 7 «Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування», яка не є джерелом права, проте висвітлює судову практику.

У повсякденній практиці лікар-психіатр зіштовхується з різноманіттям проблем, які виникають при виконанні положень вищенаведених нормативно-правових актів. Питання, що виникають, як правило, пов'язані з матеріальним забезпеченням закладів охорони здоров'я. Найпоширенішою проблемою є виконання вимог Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 10.08.1993 № 615 «Про заходи щодо вдосконалення охорони об'єктів державної та інших форм власності», до об'єктів, що підлягають обов'язковій охороні підрозділами Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ за договорами, належать психіатричні лікарні з посиленим наглядом та спеціальні відділення лікарень, призначені для проведення судово-психіатричної експертизи осіб, які перебувають під вартою. Відповідно до п. 21 Положення про Державну службу охорони при Міністерстві внутрішніх справ, договір на охорону укладається після виконання власником обов'язкових вимог Державної служби охорони щодо інженерно-технічного укріплення об'єкта та обладнання його технічними засобами охоронного призначення. При цьому виконання в повному об'ємі вимоги Державної служби охорони є вкрай затратним, а в умовах недостатнього фінансування і проблематичним. Щодо охорони відділень лікарень, призначених для проведення судово-психіатричної експертизи осіб, які перебувають під вартою, то вимоги спільного наказу Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства охорони здоров'я України від 04.11.1996 № 751/338 «Про затвердження Інструкції про порядок організації охорони приміщень і територій відділень судово-психіатричної експертизи та режиму тримання осіб, які перебувають під вартою і направлені на судово-психіатричну експертизу» є такими, що їх виконання в повному об'ємі також є проблематичним. Однак, проблеми охорони стосуються фінансових можливостей закладів охорони здоров'я та експертних установ. Більш проблемним питанням є особливість законотворчої діяльності в Україні. Яскравим прикладом неузгодженості діючої законодавчої бази в Україні є механізм продовження, зміни виду та припинення застосування примусових заходів медичного характеру (табл. 1).

На практиці трапляються випадки, коли керуючись Кримінальним кодексом України, Законом України «Про психіатричну допомогу», Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08.10.2001 № 397 «Порядок

застосування примусових заходів медичного характеру в психіатричних закладах до осіб, які хворі на психічні розлади і вчинили суспільно небезпечні діяння», лікар-психіатр подає до суду **заяву**, а суд, посилаючись на вимоги Кримінального процесуального кодексу України, відповідно до якого до суду необхідно надавати **подання**, її не приймає. У той же час, в інших регіонах у разі, коли лікар-психіатр керуючись вимогами Кримінального процесуального кодексу України подає до суду **подання**, суд його відхиляє, посилаючись на вимоги Кримінального кодексу України, Закону України «Про психіатричну допомогу», Наказу Міністерства охорони здоров'я України від 08.10.2001 № 397 «Порядок застосування примусових заходів медичного характеру в психіатричних закладах до осіб, які хворі на психічні розлади і вчинили суспільно небезпечні діяння». В таких ситуаціях лікар-психіатр стає заручником «плідної» праці суб'єктів законодавчої ініціативи.

Не менш проблемним є виконання іншої новели Кримінального процесуального кодексу України. Європейський суд з прав людини у справі «Кучерук проти України» 06.09.2007 виніс рішення, яким одноголосно постановив, що Україною було порушено статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у зв'язку з незабезпеченням заявнику належної медичної допомоги та лікування.

З метою запобігання подібним порушенням Кримінальним процесуальним кодексом України передбачено (стаття 508), що до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, можуть бути застосовані судом такі запобіжні заходи:

1) передання на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом;

2) поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку.

Передбачені частиною першою цієї статті запобіжні заходи застосовуються судом до особи з моменту встановлення факту розладу психічної діяльності чи психічної хвороби.

Таблиця 1

Кримінальний кодекс України	Кримінальний процесуальний кодекс України	Закон України «Про психіатричну допомогу»	Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.10.2001 № 397 «Порядок застосування примусових заходів медичного характеру в психіатричних закладах до осіб, які хворі на психічні розлади і вчинили суспільно небезпечні діяння»
Стаття 95. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру 1. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється судом за **заявою** представника психіатричного закладу (лікаря-психіатра), який надає особі таку психіатричну допомогу, до якої додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який обґрунтовує необхідність продовження, зміни або припинення застосування таких примусових заходів	Стаття 514. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру 3. Розгляд питання про продовження, зміну чи припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється за **поданням** представника медичного закладу (лікаря-психіатра), де тримається дана особа, у передбаченому статтею 95 Кримінального кодексу України та статтею 512 цього Кодексу порядку. До **подання** додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який обґрунтовує необхідність продовження, зміни або припинення застосування таких примусових заходів	Стаття 19. Примусові заходи медичного характеру Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюються судом за **заявою** представника психіатричного закладу (лікаря-психіатра), який надає особі таку психіатричну допомогу, на підставі висновку комісії лікарів-психіатрів	Пункт 15. Продовження, зміна або припинення примусових заходів медичного характеру здійснюються судом за **заявою** представника психіатричного закладу (лікаря-психіатра), який надає особі психіатричну допомогу. До заяви додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який обґрунтовує необхідність продовження, зміни або припинення застосування таких примусових заходів. У висновку вказуються зміни психічного стану особи та ступеня її суспільної небезпечності. Висновок викладається в акті психіатричного огляду, копія якого додається до картки стаціонарного хворого

Застосування передбачених запобіжних заходів здійснюється згідно із загальними правилами, передбаченими цим Кодексом.

При прийнятті Кримінального процесуального кодексу України законодавча гілка влади, звісно ж, керувалась принципами гуманізму та європейського розуміння захисту прав осіб з розладами психічного здоров'я. Однак, прийнята в такому вигляді 508 стаття не дає відповіді на питання: передбачений запобіжний захід є видом психіатричної допомоги (як, наприклад, інший вид державного примусу – примусові заходи медичного характеру) чи лише заходом обмеження прав і свобод громадянина? Під час дискусій особи, що здійснюють нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, наголошували на обмежувальній функції вказаних запобіжних заходів. Аргументом в цих дискусіях було положення частини 3 статті 508 «Застосування передбачених запобіжних заходів здійснюється згідно із загальними правилами, передбаченими цим Кодексом». В такому разі виникає низка питань.

По-перше, загальні правила застосування запобіжних заходів визначені в Главі 18 КПК України. Відповідно до статті 177 КПК України, метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам:

1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду;

2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;

3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;

4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;

5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

Підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті. Слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених цим Кодексом.

Якщо прийняти, що передбачені статтею 508 запобіжні заходи не є видом психіатричної допомоги, то зіставлення статті 177 КПК із статтею 508 КПК зводить нанівець саму ідею відокремлення осіб з розладами психічного здоров'я від інших категорій підозрюваних та обвинувачених. Адже підставою застосування запобіжного заходу, передбаченого статтею 508 КПК, є наявність психічної хвороби, а звідси випливає інша, ніж в статті 177 КПК, мета вказаного заходу, яка полягає в необхідності надання особі психіатричної допомоги. Крім того, така позиція не враховує причин, через які стаття 508 КПК з'явилась у вітчизняному кримінально-процесуальному законодавстві.

По-друге, якщо передбачені статтею 508 запобіжні заходи є лише різновидом обмеження, то в чому полягають ці обмеження при застосуванні запобіжного заходу у виді передання особи на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом? Що саме заважає спробі особи перешкоджати кримінальному провадженню, переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду або вчинити інше кримінальне правопорушення? Піклування опікуна, близьких родичів, членів сім'ї чи обов'язковий лікарський нагляд?

На нашу думку, статтю 508 КПК України необхідно розуміти як вид психіатричної допомоги.

Останнім часом Генеральна прокуратура України та Уповноважений Верховної Ради України з прав людини наголошують на необхідності затвердження Міністерством охорони здоров'я України Порядку застосування запобіжного заходу у виді передання особи на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом та Порядку застосування запобіжного заходу у виді поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку. Погоджуючись з необхідністю врегулювати ці питання, маємо зауважити, що МОЗ України видає накази, організовує та контролює їх виконання винятково в межах повноважень та на виконання Конституції і законів України, актів і доручень Президента України, актів Кабінету Міністрів України. На сьогодні запобіжні заходи, передбачені статтею 508 КПК України, не є видом психіатричної допомоги, а у МОЗ України немає повноважень затверджувати вищезазначені порядки. Для виправлення ситуації ми пропонуємо внести наступні зміни до Закону України «Про психіатричну допомогу» та Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (табл. 2).

Не менш значущим для українських судових психіатрів є й інше Рішення Європейського суду з прав людини. Майже дев'ять років тому, 08.11.2005, у справі «Горшков проти України» було зазначено, що в Україні участь особи, до якої вже застосовують примусові заходи медичного характеру, при розгляді справ про продовження, зміну виду чи припинення застосування примусових заходів медичного характеру, очевидно не є обов'язковою. Можливості пацієнта у такому провадженні обмежені, оскільки він не є стороною провадження. Суд повторював, що ключовою гарантією Конвенції є те, що особа, яка примусово утримується у психіатричному закладі, повинна мати право на судовий перегляд за її власним бажанням. Конвенція вимагає в першу чергу наявність незалежного правового засобу, за допомогою котрого особа, яка утримується, має можливість постати перед суддею, який визначить законність даного утримання. Доступ особи, яка утримується, до судді, не має залежати від доброї волі адміністрації закладу, де утримується особа, використовуватись за розсудом керівництва медичного

Таблиця 2

Закон України «Про психіатричну допомогу»	
Чинна редакція	**Редакція, що пропонується**
Відсутня	**Стаття 19-1 Запобіжні заходи до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування.** **Запобіжні заходи до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, застосовуються за рішенням суду у випадках та в порядку, встановлених Кримінальним процесуальним кодексом України.** **За рішенням суду застосовуються такі запобіжні заходи:** **1) передання на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом;** **2) поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку.** **Застосування запобіжного заходу до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, припиняється за рішенням суду в порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України.** **Порядок застосування запобіжних заходів встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я разом з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина.**
Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»	
Чинна редакція	**Редакція, що пропонується**
Стаття 9. Обмеження прав громадян, пов'язані із станом їх здоров'я … Застосування примусових заходів медичного характеру щодо осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння, обмеження прав інших громадян у вигляді примусового медичного огляду або примусової госпіталізації, а також у зв'язку з проведенням карантинних заходів допускається тільки на підставах і в порядку, передбачених законами України. …	Стаття 9. Обмеження прав громадян, пов'язані із станом їх здоров'я … Застосування примусових заходів медичного характеру щодо осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння, **запобіжного заходу до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування**, обмеження прав інших громадян у вигляді примусового медичного огляду або примусової госпіталізації, а також у зв'язку з проведенням карантинних заходів допускається тільки на підставах і в порядку, передбачених законами України. …

закладу. Європейський суд з прав людини одноголосно вирішив, що Україною було порушено п. 4 ст. 5 Конвенції. Після Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Горшков проти України» пройшов значний проміжок часу, але законодавчої ініціативи щодо зміни до законодавства задля запобігання таким випадкам не спостерігається. Більше того, представники Дніпропетровського обласного центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги повідомляють, що їм не дозволяють спілкуватись наодинці з пацієнтами, інтереси яких вони представляють у суді. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру, є учасниками процесу лише у випадках, коли лікар-психіатр вважає, що цьому не перешкоджає їх психічний стан. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру, не мають змоги звернутись до суду із заявою про зміну виду чи припинення застосування примусових заходів медичного характеру. Ці питання неодноразово підіймались і в Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, і в Уповноваженого Верховної ради з прав людини. Однак суттєвого результату досі немає, законодавство, яке порушує права людини, залишається без змін. Не будучи суб'єктами законодавчої ініціативи, не маючи повноважень з реалізації політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та не маючи відношення до звітів перед Комітетом міністрів Ради Європи про стан виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах проти України, ми наважились запропонувати для розгляду своє бачення змін до законодавства, що покращать доступ пацієнтів до суду (табл. 3).

На практиці виникали ситуації, в яких взаємодія закладів охорони здоров'я та судової гілки влади при розгляді справ про продовження, зміну виду або при-

Таблиця 3

Кримінальний процесуальний кодекс України	
Чинна редакція	**Редакція, що пропонується**
Стаття 506. Права особи, яка бере участь у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру … 2. Якщо характер розладу психічної діяльності чи психічного захворювання особи перешкоджає проведенню процесуальних дій за її участю або участі у судовому засіданні, прокурор, суд мають право прийняти рішення про проведення відповідних процесуальних дій без участі такої особи.	Стаття 506. Права особи, яка бере участь у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру … 2. **Виключити**
Стаття 512. Судовий розгляд 1. Судовий розгляд здійснюється одноособово суддею в судовому засіданні за участю прокурора, законного представника, захисника згідно із загальними правилами цього Кодексу. Участь особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, не є обов'язковою і може мати місце, якщо цьому не перешкоджає характер розладу психічної діяльності чи її психічного захворювання. …	Стаття 512. Судовий розгляд 1. Судовий розгляд здійснюється одноособово суддею в судовому засіданні за участю прокурора, законного представника, захисника згідно із загальними правилами цього Кодексу. **Участь особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, є обов'язковою.** …
Стаття 514. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру. … 3. Розгляд питання про продовження, зміну чи припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється за поданням представника медичного закладу (лікаря-психіатра), де тримається дана особа, у передбаченому статтею 95 Кримінального кодексу України та статтею 512 цього Кодексу порядку. До подання додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який обґрунтовує необхідність продовження, зміни або припинення застосування таких примусових заходів	Стаття 514. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру. … 3. Розгляд питання про продовження, зміну чи припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється за **заявою** представника медичного закладу (лікаря-психіатра), де тримається дана особа, **або за заявою особи**, у передбаченому статтею 95 Кримінального кодексу України та статтею 512 цього Кодексу порядку. До **заяви** додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який обґрунтовує необхідність продовження, зміни або припинення застосування таких примусових заходів
Кримінальний кодекс України	
Чинна редакція	**Редакція, що пропонується**
Стаття 95. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру. 1. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється судом за заявою представника психіатричного закладу (лікаря-психіатра), який надає особі таку психіатричну допомогу, до якої додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який обґрунтовує необхідність продовження, зміни або припинення застосування таких примусових заходів.	Стаття 95. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру. 1. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється судом за заявою представника психіатричного закладу (лікаря-психіатра), який надає особі таку психіатричну допомогу, **або за заявою особи**, до якої додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який обґрунтовує необхідність продовження, зміни або припинення застосування таких примусових заходів.
Закон України «Про психіатричну допомогу»	
Чинна редакція	**Редакція, що пропонується**
Стаття 19. Примусові заходи медичного характеру. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюються судом за заявою представника психіатричного закладу (лікаря-психіатра), який надає особі таку психіатричну допомогу, на підставі висновку комісії лікарів-психіатрів.	Стаття 19. Примусові заходи медичного характеру. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюються судом за заявою представника психіатричного закладу (лікаря-психіатра), який надає особі таку психіатричну допомогу, **або за заявою особи** на підставі висновку комісії лікарів-психіатрів.
Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»	
Чинна редакція	**Редакція, що пропонується**
Стаття 6. Право на охорону здоров'я Кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає: … й) можливість проведення незалежної медичної експертизи у разі незгоди громадянина з висновками державної медичної експертизи, застосування до нього заходів примусового лікування та в інших випадках, коли діями працівників охорони здоров'я можуть бути ущемлені загальновизнані права людини і громадянина;	Стаття 6. Право на охорону здоров'я Кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає: … й) можливість проведення незалежної медичної експертизи у разі незгоди громадянина з висновками державної медичної експертизи, застосування до нього заходів примусового лікування, **примусових заходів медичного характеру, або запобіжного заходу до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування**, та в інших випадках, коли діями працівників охорони здоров'я можуть бути ущемлені загальновизнані права людини і громадянина;

Таблиця 4

Кримінальний процесуальний кодекс України	Кримінальний кодекс України
Стаття 503. Підстави для здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру … 4. Примусові заходи медичного характеру застосовуються **лише до осіб, які є суспільно небезпечними**.	Стаття 94. Види примусових заходів медичного характеру … 4. Госпіталізація до психіатричного закладу з посиленим наглядом може бути застосована судом щодо психічно хворого, який вчинив суспільно небезпечне діяння, не пов'язане з посяганням на життя інших осіб, і за своїм психічним станом **не становить загрози для суспільства, але потребує тримання у психіатричному закладі та лікування в умовах посиленого нагляду**.

пинення застосування примусових заходів медичного характеру була ускладнена. Останнім часом судді та лікарі-психіатри знаходять порозуміння в питаннях захисту прав та свобод осіб, до яких застосовані примусові заходи медичного характеру. Однак, без послідовного підходу до законодавчого врегулювання системи примусових заходів медичного характеру зі сторони законодавчої гілки влади, сумлінна праця лікарів-психіатрів та суддів зводиться нанівець, прикладам чого є порівняння деяких норм Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України (табл. 4). На нашу думку, складно обґрунтувати у висновку лікарів-психіатрів необхідність продовження примусових заходів медичного характеру у виді госпіталізації до психіатричного закладу з посиленим наглядом особі, котра одночасно є суспільно небезпечною і такою, яка за своїм психічним станом не становить загрози для суспільства.

Висновки

Лікарі-психіатри зазвичай стають заручниками нормативно-правових актів, що регулюють застосування примусових заходів медичного характеру. Цей напрямок психіатрії, який у Європейських державах відокремлений від загальнопсихіатричної мережі й іменується «Судова психіатрія», не має структурованої законодавчої регуляції. Україна не виконує свої зобов'язання щодо приведення вітчизняного законодавства до норм законодавства Європейського Союзу. Україна не запобігає випадкам порушення прав людини при застосуванні примусових заходів медичного характеру. З метою урегулювання зазначених прогалин нами запропоновано зміни, які дозволять поліпшити повсякденну роботу лікарів-психіатрів та дозволять особам, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру, бути повноцінними учасниками кримінального провадження.

ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРИНУДИТЕЛЬНЫХ МЕР МЕДИЦИНСКОГО ХАРАКТЕРА: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

С.С. Шум

В статье освещены недостатки в вопросах законодательного урегулирования защиты прав лиц с расстройствами психического здоровья, поднята проблема соблюдения врачами-психиатрами законодательства, обеспечивающего права и свободы лиц.

Автор предлагает для рассмотрения свое видение изменений в законодательстве и нормативно-правовых актах, регулирующих применение принудительных мер медицинского характера. Отмечено, что Украина не предотвращает случаи нарушения прав человека при применении принудительных мер медицинского характера. С целью урегулирования недостатков законодательства предложены изменения, которые приведут к улучшению качества повседневной работы врачей-психиатров и позволят лицам, к которым применены принудительные меры медицинского характера, быть полноценными участниками уголовного производства.

Ключевые слова: врачи-психиатры, принудительные меры медицинского характера, соблюдения законодательства, лица с расстройствами психического здоровья, уголовное производство.

LEGISLATIVE REGULATION COMPULSORY MEDICAL MEASURES: PROBLEMS AND SOLUTIONS

S. Shum

The article highlights the shortcomings in matters of legislative regulation to protect the rights of persons with mental health problems, raised the issue of compliance with the psychiatrist legislation ensuring the rights and freedoms of individuals.

The author proposes to consider their vision changes in legislation and legal acts governing the application of compulsory medical measures. Noted that Ukraine does not prevent human rights abuses in the application of compulsory medical measures. To address the shortcomings of the legislation proposed changes that will improve the quality of daily work of psychiatrists and allow persons to whom coercive medical measures to be full participants in criminal proceedings.

Key words: psychiatrists, compulsory medical measures, compliance with the law, people with mental health problems, criminal proceedings.